

rendi veritatem quis unquam a peccato excusare poterit? Neque obstat, quod ait S. Doctor de *Præcept. et dispens.* c. 14. n. 40.
 » *Sic itaque malum putas bonum quod forte agis, sic bonum malum, quod operaris, utrumque peccatum est.* » Quoniam scribit P. Berti (l. 21. c. 14. prop. 2. vers. *Præterea*) perperam Vendrochium ab hâc auctoritate colligere, Divum Bernardum negare ignorantiam invincibilem excusare a peccato, nam S. Doctor n. 37. jam scripsérat: « *Et qui bonum diligit, et malum nescius agit, hujus quidem bonus est oculus, quia pius, non tamen simplex, quia cæcus.* » Et Berti addit: « *Igitur est oculus, qui non est simplex, et tamen non est nequam, scilicet nescientis ignoratione excusabili.* »

En igitur demùm, quomodo nostri Contradictores ad negandam ignorantiam invincibilem omnium Conclusionum etiā remotarum, obscurarumque de rebus ad legem naturæ spectantibus, nedūm adversari sint communis sensu Sanctorum Thomæ, Bonaventuræ, Antonini, Anselmi, aliorumque Theologorum tam benignioris, quam severioris sententiae, verū etiā funditus everterunt firmissima, receptissimaque Theologiæ axiomata. Idque sane non ad alium finem, quam ut illicitum facerent usum quarumcumque probabilium opinionum.

DUBIUM II.

An metus excuset.

173. — « *RESP. Si ex metu facis, quod simpliciter malum est, peccas quidem; minuitur tamen per metum malitia, quia minuitur libertas. Interim sèpè fit, ut præcepta quædam non obligent, cum eorum observatio cederet in grave aliquis incommodum: et tunc, si ex metu talis incommodi quis tale præceptum omittat, non peccat, cum præceptum non liget.* » *Est communis.* »

Unde resolvuntur hi Casus:

« **1.** Præceptum naturale negativum, prohibens rem intrinsecè malam, non licet violare, ne ob metum quidem mortis. » (Et si aliquando videatur licere violari præceptum negativum, v. gr. non furandi, non occidendi, putà ad defensionem vitae propriæ, etc., tunc dicitur præceptum non existere. *Vid. l. 2. n. 51.*) *

« **1.** Metus gravis, v. gr. mortis, etc. sèpè non tantum excusat a præcepto positivo, tam Divino, quam humano; sed quandoque etiā ab affirmativo naturali, et sic (ut *Sanchez i. mor. c. 18.*) non tenetur quis cum periculo vitae integrè confiteri, servare depositum, implere votum, succurrere proximo, extreme indigenti. *Bec. t. 2. l. 3. c. 6. Azor. i. p. l. 1. p. 1. c. II. Laym. l. 1. t. 4. c. 14.* Excipe tamen casum de quo infra. » *l. 2. ad n. 26.*

« **3.** Si observatio legis humanæ necessaria sit ad conservandum bonum, aut avertendum malum commune, quod pluris sit quam vita propria, tunc lex illa obligat cum periculo vitae; ut v. gr. si dux mandat militi non discedere ex statione; item, si periturae sint animæ, nisi Pastor audeat ægros tempore pestis. *Laym. * (Cum *Salmant.* c. 2. n. 127.)* *

« **4.** Alioqui nulla præcepta humana, etiam Ecclesiastica, per se obligant cum periculo vitae, aut similis incommodi. *Sanct. i. mor. c. 18.* ut si v. gr. cogaris metu mortis contrahere cum consanguineæ in gradu prohibito lege Ecclesiasticæ, posses contrahere (in speciem), non tamen posses consummare; quia, cum matrimonium esset irritum, fornicareris, quod intrinsecè malum est. *Sanchez de Matr. l. 7. d. 5. n. 4.*

« **5.** Per accidens interim accidere potest, ut lex humana obliget cum periculo vitae, ratione alterius præcepti juris naturalis, aut Divini concurrentis, ut v. gr. quis cogere vellet transgredi præceptum Ecclesiæ in odium Fidei, vel contemptum Religionis. *Sanchez loc. cit. Com. pag. 3. tom. 2. d. 13. dub. 12.* » *(Ita etiā *Salm.* ibid. n. 130.)* *

DUBIUM III.

An excuset potentia totius vel partis?

176. — « *RESP. 1. Cum ad impossibile nemo teneatur, certum est quod potentia excuset, etiam illa, cui antè causam cum peccato dististi, dummodo de hoc doleas: Quarè id præcipue huc dubitatur, an qui non potest implere totum, teneatur ad partem.*

« *2. Si præceptum tale sit, ut commodè possit, aut soleat dividiri, atque in ejus parte salvetur ratio, seu finis præcepti, tunc qui non potest servare totum, debet servare partem quam potest. Quòd si verò non salvetur ratio præcepti in parte, neque id commodè possit, aut soleat fieri, tunc qui non potest totum, hoc est tantum quo moraliter impleri censeatur integrum præceptum, is non tenetur ad partem. Quæ omnia aestimanda sunt: 1. ex intentione Legislatoris; 2. ex ratione, fine et materia legis. 3. Ex judicio prudentis; 4. ex communi usu.* » *Ita Sanchez. i. mor. c. 9. Laym. l. 1. t. 4. c. 19.* »

Unde resolvuntur hi Casus:

« **1.** Qui non potest legere omnes Horas, debet dicere eas quas potest; quia dividuae sunt. *Laym. loc. cit. et Bonac.*

« **2.** Qui in Quadragesimâ non potest jejunare, debet abstineri a carnibus, si potest: aut qui non potest omnibus diebus, tenetur, iis quibus potest. *Ita Laym. l. c. et Bonac.*

« **3.** Qui potest notabilem partem Sacri (v. gr. usque post Consecrationem) audire, aut Horarum dicere, aut commodi potest cum alio, et solet, tenetur, alioquin non. *Ibid. v. infra de Horis.*

- « 4. Si quis carens Breviario pauca ex Horis sciat memoriter non tenetur ea dicere. » *Ibid.*
 « 5. Qui obligatur visitare Limina Apostolorum Romæ, et scit se eo pervenire non posse, non tenetur ingredi iter; quia nec finis, nec ratio præcepti salvatur. *Ibid.* et *Suarez, Bonac.* d. 1. q. 8. p. 1. »

DUBIUM IV.

An excusat dispensatio?

178. An excusat dispensatio facta ex justâ causâ? Quid sine justâ causâ?
 — 179. An existente causâ teneatur Superior dispensare? — 180. An valeat dispensatio inferioris? — 181. An existente justâ causâ valeat dispensatio facta malâ fide Superioris? — 182. An in dubio dispensatio censeatur valida? — 183. An quis possit dispensare cum seipso? — 184. An valeat dispensatio extorta per vim, aut metum? — 185. Quid si causa exposita fuerit falsa? — 186. Vide alios casus. — 187. An dispensatio strictè accipienda? Et an detur dispensatio tacita? — 188. De iis qui possunt dispensare de potestate ordinariâ? — 189. Num Papa in Præceptis Divinis? — 190. Num Episcopi? et in quibus? — 191. An inferior dispensem in Legibus Superioris, ubi dispensatio non est observata? — 192. Quid in dubio, an casus egeat dispensatione? — 193. Quid de potestate delegatâ? Et an hæc spiret morte concedentis? — 194. Quando Prælati Regulares possint dispensare? — 195. Quot modis cesseret dispensatio? — 196. Quomodo cesseret I. per Cessationem causæ? — 197. Quomodo II. per Revocationem dispensantis? — 198. Quomodo III. per Renunciationem dispensati? — 199. An cesseret Lex cessante fine Legis? — 200. II. De interpretatione Legis. An lex extendi debeat de casu ad casum? — 201. III. de Epikœia Legis. — 202. Appendix Busembai. De Dispensationibus S. Pœnitentiariæ, usque ad n. 208.

178. — « RESP. In jure humano dispensatio Legislatoris, vel parem potestatem habentis, facta ex justâ causâ excusat a transgressione præcepti. Est communis. *Sanch. Azor.* 1. p. l. 5. c. 15. *Salas.* d. 20.

« Ratio est, quia, cum sit auctor suæ legis, potest quemvis excipere. Dixi. 1. *Ex justâ causâ*, quia, si temerè, et sinè causâ dispenset, tenet quidem dispensatio, peccat tamen tam dans, quam petens dispensationem, contrâ jus naturale, dictans partem debere conformari suo toti, nisi justa causa excusat. *Sanch.* l. 8. d. 18. *Suar. Fill.* n. 438. et quidem (ut vult *Suar.*) mortali, venialiter, ut *Pontius apud Dian.* n. 8. t. 3. R. 8. 9 et 10. * (Idem tenent *Salm. de Leg.* c. 5. n. 66. cum *Sanch. Laym.* *Pal.* etc. præciso tamen scando, etc. Utentem autem tali dispensatione commune est non peccare graviter, et probabile nec etiam leviter, ut *Salm. n. 76. cum Suar. Pal. Pont. etc.* *), quem, si dubitet, an causa sit justa, posse dispensare, vult *Sanch.* * (Cum *Salm. n. 75 Tapia. Gran. Dian.* quia possidet potestas dispensativa. Secus esset, si dubitaret an adsit causa.) * con-

tra *Bon.* qui dicit peccare. Etsi autem causa sit justa, non tamen tenetur dispensare, nisi cum vel jus præcipit ex eâ causâ dispensari, vel necessarium est ad commune bonum, vel spirituale poenitentis: vel ad avertendum grave damnum aut publicum scandalum, et sinè dispendio fieri potest. *Dian.* p. 8. t. 3. R. 27 et 28. contrâ *Suar. Sanch. etc.* »

179. — Quæritur, an existente causâ, teneatur Superior dispensare? Distingue: si causa sit tantum sufficiens, ut dispensatio sit permissa, non autem debita, potest licite Superior eam concedere, et negare: vel uni concedere, et alteri negare; quia licet expedit bono subdit dispensatio, expedit verò bono communi Legis observantia. Ità *Salm. d. c. 5. n. 80. cum Conin. Pal. Bonac., Sanch. Suar. etc.* Si verò causa sit talis, quæ efficiat dispensationem esse debitam, nempe ad evitandum damnum commune, vel privatum magni momenti, vel ad utile commune, vel magnum particularē (expedit enim aliquando dispensare, etiam pro bono particulari, quod indirecte redundat ad bonum commune. Et ideo docet *S. Th.* 1. 2. qu. 9. 7. art. 4. quod convenit dispensare, quando aliâ majus bonum privati impediretur. Ita *Salm. de Matr. c. 14. n. 20. cum Con. Sanch. et Aversa*) tunc tenetur Superior dispensare, alioquin peccaret graviter, vel leviter juxta materiam. Denegata tamen (etiam injuste) dispensatione, nequit subditus agere contrâ Legem; nisi talis causa urgeat, ut eum extrahat a Lege: quare, si Episcopus injuste neget dispensationem publicationum antiæ Matrimonium, potest urgente gravi causâ, illud contrahi sinè eis. Ita *Salm. de Matrim. cap. 8. n. 92. cum Con. Sanch. Pal. Sot. et alis.*

180. — « Dixi 2. *Legislatoris*: quia dispensatio inferioris in lege Superioris sine justâ causâ invalida est, ac proinde non excusat a transgressione præcepti. Ratio est quia qui nomine alterius sine causâ dispensat dissipat. *Suar. l. 6. c. 19. Sanch. l. 8. de Matr. d. 17.* Valide autem, et licite inferior potestate ordinariâ dispensat ex justâ causâ in lege Superioris. 1. Circâ levia, hoc est, quæ sub mortali non obligant, etsi facilis sit ad Superiorem recursus. 2. Circâ ea, quæ frequenter occurunt. v. gr. in jejuniis, celebrandis festis, etc. * (Vide n. 190. circâ fin.) * 3. Circâ ea, quæ itâ sunt propria uni Communitatî, ut non convenient alii. 4. Quando recursus ad Superiorem difficilis est, sive quando est necessitas, et periculum in morâ. *Dian.* p. 8. tr. 3. R. 2. ex *Gran. Sal. Gard. et Pal.* qui addit l. c. R. 95. 6. Quando est dubium negativum, an casus egeat dispensatione. Quo casu, secundum *Palaum*, non opus est dispensatione, cum præsumptio sit pro libertate, *Barb. Dian.* p. 3. t. 6. R. 28. p. 4. t. 3. R. 46. p. 8. t. 3. R. 72 et 95. Unde resolutivit: * (Vide n. 192.) *

1. Pontifex sinè justâ causâ non potest dispensare in lege Dei, nec Episcopus in lege Ecclesie. *Sanch. d. 17. n. 3. Suar. Vasq.*